

Naxçıvan xatirələri

GƏZDİM, GÖRDÜM, YAZDIM...

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Mir Bağır Mirheydərzadə Naxçıvanın tarixinin, diyarın tarixi abidələrinin və yer adlarının öyrənilməsi, arxeoloji materialların və folklor nümunələrinin toplanıb tədqiq edilməsi ilə məşğul idi. Azərbaycan Tədqiq və Təəbbü Cəmiyyəti Naxçıvan şöbəsinin elmi katibi olmuş, akademik İ.İ.Meşşaninovun (1926); professor A.Müllərin (1927), Ə.Ələkbərov və O.Həbibullayevin (1951) Naxçıvan ərazisində apardıqları arxeoloji qazıntılarda fəal iştirak etmişdir. Əlyazmaları AMEA-nın Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılır.

Naxçıvan Dövlət Tarix Muzeyi 1924-cü ildə təşkil edilib. 1925-ci ildə yaradılan "Naxçıvan Tədqiq və Təəbbü" cəmiyyətinin muzeyin zənginləşməsində xüsusi rolu olub. Cəmiyyətin sədri Mir Bağır Mirheydərzadə muzeyin inkişafı üçün böyük əmək sərf edib. Muzeyə eksponat toplanmasında və onun zənginləşdirilməsində bu cəmiyyətin üzvlərindən M.Mirheydərzadə, Ağa Məhəmməd (Ərəb), L.Hüseynzadə, Z.Seyidov (Seyid Səbri), Ə.Mirzəyev, məşhur şair və dramaturq H.Cavidin böyük qardaşı M.Rasizadə, Q.İmanov və digərləri fəal iştirak etmişlər. Muzeyin 1926-1930-cu illərdəki fəaliyyəti, əsasən, eksponat toplanmasından ibarət olmuşdur. 1930-cu ildə muzey rəhbərliyində kadr dəyişikliyi olmuş, B.Əlibəyovdan sonra "Tədqiq və Təəbbü" Cəmiyyətində elmi katib vəzifəsində işləmiş Mir Bağır Mirheydərzadə Naxçıvan MSSR Xalq Maarif Komissarlığının 27 avqust 1930-cu il tarixli əmri ilə muzeyə direktor təyin edilmişdir. Həmin dövrdə Naxçıvan Tarix-Etnoqrafiya Muzeyinin adı da dəyişdirilərək "Naxçıvan Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyi" adlandırılmışdır. Mir Bağır Mirheydərzadə 1944-cü ilədək muzeydə çalışmışdı.

Mir Bağır Mirheydərzadənin ən qiymətli və dəyərli işlərindən biri də epigrafik mətnləri ortaya çıxarmasıdır. O, Naxçıvanın orta əsrlər epigrafik abidələrini tədqiq edirdi. 1928-ci ildə "Naxçıvan Tədqiq və Təəbbü Cəmiyyəti"nin elmi katibi kimi Qarabağlar türbəsində qoşa minarəli baştağın kitabəsində ərəb dilində bu sözlərin yazıldığını müəyyən etmişdi: "Allahın bu nişanəsi türkman Quti xatındır". Onun müsəlman kitabələri haqqında xeyli tədqiqatları var.

Mir Bağır Mirheydərzadənin Şərq ədəbiyyatı məsələləri, sufizm, təəvvüf, hürufilik, eləcə də çeşidli ədəbi cərəyan və metod haqqındakı araşdırma və axtarışları da maraqlıdır. Milli folklorumuzu ilk toplayıb öyrənənlərdən biri də elə Mir Bağır Mirheydərzadədir. Onun çağdaş həyata, elm və dil məsələlərinə aid yazıları da ayrıca maraq doğurur. Mir Bağır Mirheydərzadə muzey direktoru işləyə-işləyə mətbuatda ictimai quruluşa, milli münasibətlərə, qadın azadlığına və s. problemlərə həsr olunmuş elmi, elmi-publisistik məqalələr çap etdirmişdir.

Mir Bağır Mirheydərzadə muzeyə rəhbərlik etdiyi dövrdə tarix, ədəbiyyat və mədəniyyət sahələrində bir sıra mühüm respublika əhəmiyyətli tədbirlərin təşkilatçısı olmuşdur.

Mirbağır müəllim son illərində xəstə idi.Bilirdi ki, ömrünün sonu yaxınlaşıb. Öz vəfatını gözləməyib, tariximiz üçün çalışdı və əcəl zəngi onun qapısını 1956-cı ildə çaldı...

Sidqinin şagirdi, Atatürkün yaxın dostu. Əbilovun Azərbaycan, Rusiya və Türkiyə münasibətlərinin inkişafında da böyük rolu olub.

Anadolu İbrahim qızı Əbilova

Mən Sidqi haqqında danışmışdım.Sidqinin gözü olan şagirdləri haqqında da danışmışdım. Nəcəfzadə Nəcəfov və Hüseyn Cavidə nəzərdə tuturam təbii ki, Atatürklə görüşlərdən danışmışdım.-Bəli, Rza Təhmasib Bəyzadə haqqında danışmışdım. Bəs İbrahim Əbilov haqqında danışmışdımı?

Onun məzarını ziyarət edərkən qürur hissi keçirdim. Ürəyim dağ boyda oldu.-Mən Atatürkün ən yaxın dostunun məzarını ziyarət etmişdim. Sanki, Anıtqəbir-dəydim. Gərçi, məzar Anıtqəbir qədər önəmli olmur indiki zamanədə. Mən bu zamanəyə heyfsləndim, lakin, məzardakı ada baxıb qürurlanırdım. Bir şey də heyfslənirdim. İbrahim Əbilov çox tez getdi dünyadan - 42 yaşında. O, vəfat etdikdə hələ Türkiyə təzə-təzə müstəqil idi. Mən bir şey də heyrlənirəm, özü də çox. AXC ilə əlaqələri ziyadəsilə olan, hər iclasında iştirak edən İbrahim müəllimi Sovetlər necə qəbul edib. Qəbul etməklə qalmayıb hətta Türkiyəyə göndərilib, Sovet dönmündə, 1986-cı ildə ona film də çəkiblər. Filmin adı "Gecikmiş gündəlik"dir. Ssenari müəllifi və rejissor Cəmil Fərəcov, operator Sərdar Vəliyev, səs operatoru Nataliya Nuridir.

Gəlin, onun Gecikmiş gündəliyini vərəqləyək. Onda çoxlu maraqlı və hikmətli səhifələri oxuyacaqsınız.

İbrahim Əbilov Atatürklə bir ildə anadan olub. 1881-ci ildə, Ordubad şəhərində. Onları yaxınlaşdırən səbəblərdən biri də budur. Əbilov öyrənmək,oxumaq eşqilə yanırı. Ona görə də Sidqinin əlindən tutub Əxtər məktəbində oxuyur. Orada çoxlu uşaqlarla dost olur. Ən yaxın dostu aralarında bir yaş fərq olan Cavid olur. Lakin, Əbilovun həyatında çox ağır və unudulmaz bir itki baş verir. Onun atası vəfat edir. Elə bu da onun Əxtər məktəbindəki təhsil həyatını başa vurub ailəni dolandırmaq üçün çalışmasına səbəb olur. O, fəhləlik edir. Elə məhz fəhlə olduğuna görə onu sosialistlərə qatırlar.

Bundan 10 il sonra, 28 may 1918-ci ildə qurulan istiqlaliyyətimizin sevincini həm də İbrahim Əbilov yaşayır və o, parlamanada işləmək istəyir. O, parlamanada işləyir. Lakin, camaatın yaxşı baxmadığı Sosialistlər fraksiyasında.

1920-ci ildə Bakı məşəvətlərinin orqanı olan "İskra" qəzetinin redaktoru idi. Elə həmin ildə Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Azərbaycan SSR daxil işlər nazirinin müavini təyin olunmuş, Şərq xalqlarının Bakıda çağırılan birinci qurultayında Şərq Xalqları Təbliğat və Təşviqat Şurasının katibi seçilmişdir. 1921-ci ilin iyununda Azərbaycan nümayəndə heyətinin tərkibində Kommunist İnternasionalının üçüncü konqresində iştirak etmişdir.

O, öz sevdasını da tapır. Tamara xanım Əbilova ilə ailə quran İbrahim bəyin bu evlilikdən bir qızı doğulur. O, qızının adını Ziba qoyur.

Artıq vaxt çatır. İbrahimi Osmanlıya göndəririlər ki, onlarla diplomatik əlaqə qursun. İki dövlət bir millətin taleyi onun və Rza Təhmasibin əlində idi. O, bu məsuliyyəti gənc Rzadan çox üstünə götürürdü.

Budur, Mustafa Kamal paşa diplomatlarımızla görüşür. Bu zaman Mustafa Ka-

mal sözü İbrahim Əbilova verir. Əbilov deyir: - Əvvələn, bizi qəbul etdiyinizə görə Sizə diplomatlarımız adından böyük minnətdarlığımı bildirirəm. Saniyə, Biz bildiyiniz kimi, 2 dövlət olsa da, tək millət olmuşuq. Əzəldən bir olmuşuq,- qardaş olmuşuq.

-Bəli, bəli, Nəriman müəllim bizə çox köməklik göstərdi.

-Siz də bizə köməyinizi əsirgəməmə-misiniz. Bizim borcumuz 2 dövlət arasında olan əsl qardaşlığı yüceltməkdir, ucaltmaqdır. Bu Sizin əlinizdədir. Mən Sizə bildirmək istəyirəm ki, həmişə diplomatik nümayəndə olaraq Sizlə görüşlərimiz olacaq. Sizin kimi insan sərrafi ilə görüşmək bizim üçün çox xoşdur. Xahiş edirəm ki, Sizə verəcəyimiz hədiyyəni qəbul edəsiniz.

-Çox gözəl, mütləq. Mən də Sizin haqqınızda bilirəm. Siz də çox insan sərrafısınız. Ona görə də Sizə də hədiyyələrim olacaq. Bununla da, Əbilovun Ona bir xəncər, Atatürkün də Əbilova imzalı şəklini və xəncərini verməsilə görüş bitdi.

Əbilov Atatürkün çox xoşuna gəlirdi. Artıq Atatürk harda idisə, Əbilov da orada idi. Atatürkün bütün zəfərlərində Əbilov olurdu. Bütün görüşlərində Əbilov olurdu. Artıq dostluqları yücelən Əbilov və Atatürk iki dövlət və bir millətin taleyini həll etdilər (təbii ki, müvəqqəti olaraq). Elə həmin dövrlərdə İbrahim müəllimin bir övladı da oldu. Türkiyəni çox sevən İbrahim bəy qızının adını qoydu. ANADOLU.

Anadolu xanım atası haqqında yazdıqlarını 2009-cu ildə rus dilində çap edib. Kitabın adı "Atatürkün Azərbaycanlı dostları"dır. (Azerbaydjanskiy drug Atatörka).

Gəlin elə İbrahim bəyin vəfatını Anadolu xanımdan eşidək və məqaləm burda yekunlaşsın:

Əbilovun Azərbaycan, Rusiya və Türkiyə münasibətlərinin inkişafında da böyük rolu olub. Rusiyanın o vaxtlar Türkiyədə olan səlahiyyətli nümayəndəsi olan S.Aralov atam haqqında yazırdı: "Əbilov bütün digər müsbət cəhətlərilə bərabər, həm də böyük daxili mədəniyyətə malik bir insan idi. 1923-cü ildə İzmirdə Türkiyənin ilk iqtisadi konfransı keçirilərkən onun işində Atatürk də, Əbilov da iştirak edir. Anamın dediklərinə görə, İzmirdə əhali atamı çox yaxşı qarşılamışdı, onun qadınların hüququ mövzusunda etdiyi məruzə də ürəkdən bəyənilmişdi. Burada qaldığı müddətdə atam bir neçə tədbirdə, ziyafətdə iştirak edir. Belə ziyafətlərdən birindən qayıdarkən, mədə-bağırsağında kəskin ağrılar başlayır. İşə Atatürkün həkimləri də qarışmış, onun üzərində əməliyyat aparırlar, xəstəxanaya Atatürkün özü də gəlir. Lakin İbrahim bəyin həyatını xilas etmək mümkün olmur"... Atatürkün göstərişilə Misir və Hindistandan dəvət olunmuş alimlər atamın cənəzəsini mumiyyəyə tutub, Bakıya göndəririlər və burada dəfn olunur. Onda bəlkə də heç kəsin ağlına gəlməzdi, amma indi düşünürəm ki, yəqin elə atamı ermənilər (ya onların əli ilə başqa düşmən qüvvələr-red.) zəhərləyib aradan götürüblər. Onun nüfuzundan, qazandığı uğurlardan qorxaraq, bu işə əl atmışlar. Anonim məktubları yazanlar da onlar idi...

Bu məqaləni akademik, millət vəkil, görkəmli alim İsa Həbibbəylinin 70 illik yubileyinə həsr edirəm.

Mənim İsa müəllimlə görüşmək arzumu olub. Həmişə arzulamışam. Onun kimi kamil adamın məni tanımasını istəmişəm. Bu arzuma 22 iyun 2018-ci ildə filologiya elmləri doktoru, professor Asif Rüstəmlinin "Cəfər Cabbarlı və milli istiqlal hərəkatı" adlı kitabının AMEA-da keçirilən təqdimat mərasimində çatdım. Həmin tədbirdə çox sevincli idim. Tədbirdə iştirak edib çıxışımı yaxından dinləsəm də həmin vaxt onunla görüşüb yarıdıcılığım barədə məlumat verməyim alınmamışdı. Bu mənə 04 aprel 2019-cu ildə nəsib oldu. Belə ki, həmin günü Respublika Milli Kitabxanasında Cəfər Cabbarlının 120 illiyinə həsr olunmuş elmi konfrans və professor Asif Rüstəmlinin "Cəfər Cabbarlı və Milli İstiqlal Hərəkatı" adlı kitabının təqdimat mərasimi keçirilirdi. Mən də həmin tədbirdə iştirak edirdim. Orada hörmətli alimlə görüşüb yarıdıcılığım barədə qısa məlumat verdim. Ancaq 2 şeir kitabımı ona təqdim etməyə cürət etməsəm də, onunla xatirə şəklində çəkirdim. Elə sevinc və həyəcanım foto şəkildən də hiss olunur. Onun alimlik dərəcəsinə ilk dəfə gördüyüm andan bilirdim. Onu da bilirdim və indi də bilirəm ki, hər adam onun kimi ola bilməz. İsa Həbibbəyli elə İsa Həbibbəyli özü ola bilər.

İsa Həbibbəyli 16 oktyabr 1949-cu ildə Naxçıvanın Şərur rayonunun Danzık kəndində anadan olub. İlk təhsilini burada alıb.Sonra Naxçıvan Dövlət Universitetinin fəxri tələbəsi olub. 1970-ci illərdə öz rayonlarında müəllim işləyib, ilk müəllimlik fəaliyyəti buradan başlayıb. Onun şagirdləri indi fəxr edirlər,mütləq fəxr edirlər. Onlar İsa müəllimin o boyda şagirdləri (o şagirdlərdən biri də özüm, onun ədəbi fəaliyyətindən böyük dərslər alıram) arasında ilk şagirdlər onlar olublar. İllər keçir. İsa Həbibbəyli ali təhsil aldığı universitetin rektoru olur. Oranın hər daşında, hər divarında keçmiş yenedən xatırlayır. Oxuduğu illəri yadına salır. Sonra isə oxumur, öyrədir, şagirdlərinə, tələbələrinə həyat dərsləri keçir.

1996-cı ildən 2013-cü ilə qədər İsa Həbibbəyli NDU rektoru olur. 1996-cı ildən YAP-ın üzvü olur.

2013-cü ildən sonra İsa Həbibbəylinin həyatında yeni dövr başlanılır. 2013-cü ildən başlanılan bu yeni dövr hələ də davam edir. İsa Həbibbəyli AMEA-nın vitse prezidenti olur. Naxçıvanından ayrıldığına görə məyus olan Həbibbəyli AMEA-da yeni dövrünün başlanıldığına görə sevinirdi. O, AMEA-ya gəlmişdi və silə oldu. O, çoxlu tədbirlərdə iştirak edir. Həmin tədbirlərin bir neçəsində mən də olmuşam.

"Eko Park"da Mirzə Bala Məhəmmədşadəyə həsr olunmuş tədbir əvvəli İsa müəllim gəlmişdi, "Eko Park"a baxdı. O zaman mənimlə də görüşdü, mənə uğurlar arzuladı.

1984-cü ildən başlanılan kitab həyatı "Romantik lirikanın imkanları", "Cəlil Məmmədquluzadə", "Xalq şairi Məmməd Araz", "Heydər Əliyev və Naxçıvan Dövlət Universiteti" adlı maraqlı, ədəbi və oxunaqlı kitablarla doludur. Onun ilk məqaləsi olan "Arpaçayı daşa bilməz" məqaləsindən sonra 100-ə yaxın məqalələri olmuşdur.

İsa Həbibbəylinin 70 yaşı tamam olur.Təbrik edirik,böyük alim!Əsərlərinizin bütün dünyanı dolaşması və gələcək nəslin də oxuması diləyilə...

(Əvvəli 10-cu səhifədə)

Axarncı söz

Açıq, Naxçıvan xatirələri adlı kitabı yazmaq əvvəldən planımda yox idi. Mən bu barədə fikirləşməmişdim. Naxçıvanı gəzərkən, Duzdağda olarkən Duzdağ barədə qeydlər götürdüm ki, həmin qeydləri bu kitabdakı Duzdağ bölməsində yazmışam. Sonra ağıma gəldi ki, gəzməmişəm, görmüşəm, niyə əliboş qayıdım, niyə də yazmamalıyam? Nə olur olsun bu barədə qəlbimin hissələrini yazmalıyam.

Sonra da həmin hissələrimi KİV-lərdə dərc edərdəm deyə düşündüm. Naxçıvanı gözdüm, gördüm, lakin, yaza bilmədim. Müəyyən səbəblərdən mən bu məqaləni gecikdirməli oldum.

2019-cu ilin iyun ayının əvvəllərində ağıma gəldi ki, artıq hamı doğma Naxçıvanım barədə təəssüratımın kağıza köçürülməsini gözləyir. Məncə də, vaxtı çatmışdı. Ona görə də 2019-cu ilin iyun ayında doğma "Naxçıvan xatirələri"ni yazmağa başladım.

Həyat evimizdə mənə ilham verən o otaqda düşüncələrimi telefon vasitəsilə yazmağa başladım. Günahım yoxdur, indiki zamanədə klaviatura qələmdən üstün, əlverişli olmağa başlayıb və davam edir. İndi də bu yazdıklarım klaviatura vasitəsilə ərsəyə gəlir. Naxçıvanı yazdığım yay mənim üçün ən şirin yay gün-

dim, bəs nə vaxt qurtardım. Onu deməyəcəyəm. Sadəcə, axarncı son söz əvəzinin yazılma tarixini deyəcəyəm. Onu da sözümlün axırında vurğulayacağam.

Burada Naxçıvan barədə çoxlu məlumatlar var, yazmadığım. Həmin məlumatları toplayasınız deyə axırda bir bibliografiya da olacaq. Bibliografiya 30 kitabdan ibarətdir. Həmin kitablar Naxçıvan haqqındadır. Bundan başqa, Naxçıvan bölgəsindən olanların yazdıqları və tərcüməsi də az da olsa, yer almışdır. Bibliografiya həm də istifadə olunmuş ədəbiyyat kimi yazıla bilər. Çünki, bu kitablardan az da olsa, bir neçəsinə istinad etmişəm. Nümunə olaraq, Araz Türk Cümhuriyyətinin bayrağını Naxçıvanın bayraqları kitabına istinad olaraq kitabımda göstərmişəm. Bir də ki, həmin kitabları oxumaq istəsəniz, Respublikanın Milli Kitabxanasının elektron kataloqundan (ek. anl. az) oxuya bilərsiniz.

Bir az da çox oxuya Naxçıvan haqqında. Bilin ki, artıq bilik göz çıxartmır. Həmin göz çıxartmayan maraqlı kitabları haqqında yazdığım Naxçıvan TV-nin saytından oxuya bilərsiniz.

Mən Naxçıvanın yetirmələri haqqında yazmağı da özüm şəraf bilməmişəm. Ona görə də, Naxçıvan xatirələri bölməsindən əlavə, Naxçıvan və Naxçıvanın yetirmələri bölməsini qurdum. Orada bir çox maraqlı məlumatlarım var ki,

Məmməd Hüseyin Təhmasib haqqında yazdım. Lakin, bu nəhənglərin şərfli yolu uzandıqca uzandıqından yorulmasam da kitabı bitirməyə tələsdim. Naxçıvan xatirələrini "Kredo" qəzetinə, "Kredo" qəzetinin baş redaktoru hörmətli Əli Rza Xələfliyə göndərdim.

Əli Rza Xələfli "Naxçıvan xatirələri"ni "Kredo"da dərc etmək qərarına gəldi və bu ilin oktyabr ayında yeni bir silsilə başladı "Kredo"da. Əli Rza Xələfli bu silsilə yazının adını, mətnini, mənasını deyil, bəlkədə yazarkən həyəcədən fikirləşə bilmədiyim yaxşı bir alt başlıqlı bir ad qoydu, Naxçıvan xatirələri "Gəzdüm, gördüm, yazdım"... silsiləli yazılar Kredoda başladı.

Hər həftə dərc olunurdu, hər həftə... Yazımın yurdumuza yayıldığı vaxtlarda artıq Naxçıvandan da Əli Rza müəllimə zənglər gəlirdi.

Dünənki sayda "Gəzdüm, gördüm, yazdım"ın yarımçıq qalan Təhmasibini dərc etdirdilər.

Bundan əvvəl bizi Azərbaycan nəşriyyatına çağırdılar, orda Naxçıvan xatirələri çapa hazırlanacaqdı və kitab-albom kimi kompüterdə yazılacaqdı.

Sevincimin nə həddi vardı, nə də hüdudu. Az qala uçmaq istəyirdim, ayaqlarım yerdən kəsiləcəkdi sevincimdən. 4 aya yaxın zəhmətim indi bəhrəsini verəcəkdi. Kitabım çap ediləcəkdi. Mən çap

GƏZDİM, GÖRDÜM, YAZDIM...

ləri idi. Necə ki, Cavidin Səyavuşu yazdığı yay ən sevdiyi yay olmuşdu. Nümunə də Naxçıvanlıdır, daha doğrusu Naxçıvan bölgəsindəndir. Niyə bölgəsindəndir dedim, çünki, Cavid yerlilik mövzusunda həssas idi. Bunun da nümunəsi var.

Cavid Bakıda olarkən bir mollanın gənc oğlunu döydüyünü görür:

-Sənə demədim, şüvəlanlı qızını alma. Şüvəlanlılar bizim düşmənimizdir.

Cavid bunu eşidir və qan beyninə vurur. Gedib mollayla dalışır.

-Bu nə biabırılıqdır, qardaş? Sənin bu günahının bədelini sənin oğlun, sənin oğlunun oğlu, nəvəsi, nəticəsi, kötücəsi ödəyəcək.

-Şaxsey, vaxsey, mən nə elədim, əfəndi?

-Sən nə eləmədin ki, qardaş? Heç bu bölgəni şüvəlanlı, naxçıvanlı, bakılı deyə ayırmaq olarmı? Biz bir millətin övladlarıyıq, şüvəlanlı, mərəkanlı nə deməkdir, qardaş? Sən bunu nə vaxtdan unudan oldun? Bizim yurdu cənuba, şimala bölən, talayan elə biz olmadıqmı, bizim danışdığımız olmadımı? .

Molla isə günahın özündə olmadığını, babasının şüvəlanlı tərəfindən öldürüldüyünü dedi. Cavid onda dedi:

-Bax, babanın günahının bədelini də indi sən ödəyirsən, molla qardaş.

Mövzudan kənara çıxdım. Lakin mənəcə mollanın fikirləri bəziləri üçün bu günə səsləşir. Məncə də, bu mövzudan kənar deyil, bu mövzu həm Cavidlə əlaqəlidir, həm Naxçıvanla, həm molla ilə əlaqəlidir. Belə faydalı bilgiləri öyrənmək vacibdir.

Mən də Azərbaycanın hər qarış torpağını çox sevirəm. Azərbaycan Türklərini heç vaxt şüvəlanlı, naxçıvanlı olaraq ayırmamışam, ayıranlara günahkar və xəyanətkar bilirəm.

Gələk Naxçıvan xatirələrinin yazılma prosesinə. Dedim ki, iyundan başla-

onları üzə çıxardıqda özüm də heyrətləndim. Məsələn, Rza Təhmasibin Atatürklə görüşdüyünü, Əli Rasizadənin alqoritm yaratdığını, İbrahim Əbilova Atatürkün imzalı şəklini verdiyini, Rza Təhmasibin Qara Qarayev və Tofiq Quliyevi ilk dəfə, Hüseyin Sarabskini yenidən kinoya gətirdiyini araşdırıb tapdıqda heyrətləndim, çox heyrətləndim...

Mən Naxçıvan xatirələrini dayanmadan yazırdım. Çünki, mövzu maraqlı, otaq ilhamlandırıcı idi. Otağın nə əlaqəsi var deməyin, elə kitabxanaya dönmüş otağım mənə əsl ilhamı verdi. Gün ərzində 5-6 saat Naxçıvan xatirələrini yazırdım. O qədər yazırdım ki, telefonun ekran vaxtı uzandıqca uzanırdı, ən çox baxılanlar arasında Naxçıvan xatirələri bütün proqramlardan daha üstün olurdu. Naxçıvan xatirələrinin ekran vaxtına baxdıqda 4 saat 59 dəqiqə yazılırdı. 1 gün yazmadığım vaxt da olub. Məsələn, "Nənəsimi də gördüm" bölməsini yazanda sonuncu dəfə yazmağımdan 2-3 gün keçmişdi. Səbəb isə Hüseyin Cavidin nəhəng bir Şekspir olması, həmin Şekspir haqqında yazmaq üçün bir az hazırlaşmağın, bir az fikirləşməyin və məlumat toplamağın da lazım olması idi.

Xatirələr uzandıqca uzanırdı, çoxaldıqca çoxalırdı. Niyə kitab olmasın deyə fikirləşdim və Naxçıvan xatirələri kitabının olması fikri o vaxtdan yarandı.

Avqustun axırlarında, dəqiq deyim, 2019-cu ilin 29 avqustunda Naxçıvan xatirələri bölməsini bitirdim. O qədər sevindim ki... Artıq kitabın hazır olmasına az qalmışdı. Sonra yenə düşüncəyə daldım, niyə Naxçıvanı tanıdan yetirmələrindən yazmayım. - Düşün- düşünə, axır ki, 30 avqust 2019-cu ildə Naxçıvan və Naxçıvanın yetirdikləri bölməsinə başladım.

Yayda bitəcəyini düşündüyüm iş yay bitəndə də bitmək bilmirdi. İlhamım o qədər çağlayırdı ki... Axırda dedim Rza Təhmasib ilə bitirirəm. Rza Təhmasib və

edilməsini gözlədiyim üçüncü kitabımı görəcəkdik.

Nəşriyyatda olarkən və Rza Təhmasibə baxılarkən yarımçıq qalan məqalənin yarımçıq qaldığı sezildi. Mən isə Naxçıvan xatirələrini yazmağa davam edəcəyimi və Rza Təhmasibi də bitirəcəyimi dedim.

İndi isə həmin məqalələri bitirmişəm. Azərbaycan Nəşriyyatına gedəcəyəm.

Sizdən təvəqqümdür, üçüncü kitabımı oxuyasınız və ötürəsiniz, Naxçıvanı bilmək və tanımaq istəyənlər bu kitabdan bərk yapışsınlar. Ən əsası da Naxçıvan və Naxçıvanın yetirdikləri bölməsinə maraqlı bilmisinizsə, sizə təşəkkürümü bildirirəm. Həmin bölmə qızmar yayımın və qızıl payızımın məhsuludur.

Yenə də Naxçıvan xatirələrini davam etdirmək barədə düşünürəm...

Naxçıvana getməzdən əvvəl Naxçıvanda olmaq ən böyük arzumdur idi, indi isə Günnütdə görüşmək diləyilə çırpınram. Bir də getsəm Naxçıvana, diləyirəm ki, Naxçıvan və Qarabağ bizdən ayrı qalmaz, Qafan yolu ilə Naxçıvana gedərəm. Həmin kitabın ən əsas yeri də həmin bölmə olar İnşəAllah. Qafan yolu ilə yeriyərək görüşünə gəldiyim Naxçıvanım. ...Bir də gəzsəm Naxçıvanı, davam edərdəm kitabı!

Naxçıvan xatirələrini oxuduğunuz üçün təşəkkürlər! Bir gənc şair-publisist, müxbir və yazarın qəlbindən gələn səsləri könlünüzün radiosunda dinlədiniz!

(Günnütdə görüşmək diləyilə!)

21.06.2019 - 21.11.2019.

Naxçıvan haqqında yazılanlar: kitablıq bibliografiya.

Bu bibliografiyadakı kitabların hamısını Milli Kitabxanamızdan oxuya bilərsiniz. Mən bu bibliografiyanı ona görə tərtib etdim ki, oxucularım Naxçıvan haqqında daha çox biliyə malik olsunlar.

Sevdik NƏSİBOĞLU